

# Korkein oikeus

## Ennakkopäätökset

Etusivu » Ennakkopäätökset » Ennakkopäätökset » KKO:2019:37

## KKO:2019:37

**Lapsen palauttaminen - Asuinpaikka - Suostumus -  
Haagin sopimus - Bryssel IIa -asetus**

**Diaarinumero:** S2019/98  
**Taltionumero:** 645  
**Antopäivä:** 17.4.2019  
**ECLI:**FI:KKO:2019:37

A ja B sekä heidän yhteisessä huollossaan oleva lapsensa olivat asuneet yhdessä Belgiassa kevästä 2016 lukien B:n työkomennuksen vuoksi. Kun lapsi oli 5-vuotias, B:n työ päättyi ja perhe matkusti yhdessä Suomeen 1.10.2018. A vaati, että lapsi määrätään palautettavaksi Belgiaan. Kysymys siitä, oliko lapsen asuinpaikkavaltio Belgia vai Suomi. Lisäksi kysymys siitä, oliko A hyväksynyt lapsen muuttamisen Suomeen. (Ään.)

Haagin sopimus 3 art

Haagin sopimus 12 art

Bryssel IIa -asetus 2 art 11 kohta, 11 art

L lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 30 §, 32 § 2 mom

## Asian käsittely alemmissa oikeuksissa

### Hakemus ja vastaus Helsingin hovioikeudessa

Lapsen äiti A vaati 21.12.2018 vireille tulleessa hakemuksessa, että hänen ja B:n yhteisessä huollossaan oleva, vuonna 2013 Isossa-Britanniassa syntynyt lapsi määrätään Haagin sopimuksen nojalla heti palautettavaksi Belgiaan, joka oli ollut A:n ja lapsen asuinpaikkavaltio toukokuusta 2016 lukien. A:n tarkoituksena Suomeen 1.10.2018 tultaessa oli ollut palata lapsen kanssa Belgiaan 22.10.2018, mutta B oli estänyt paluumatkan.

Lapsen isä B vastusti hakemusta ja katsoi, että lapsen asuinpaikka oli joulukuusta 2014 lukien ollut Suomi, vaikka perhe oli isän työkomennuksen vuoksi tilapäisesti asunut Belgiassa toukokuusta 2016 lukien 30.9.2018 saakka. B:n mukaan A oli hyväksynyt paluun Belgiasta Suomeen 1.10.2018. Lisäksi B katsoi, että lapsi joutuisi kestävämmään tilanteeseen Belgiaan palautettaessa, kun A:lla ja lapsella ei ollut siellä asuntoa taikka toimeentuloa.

### Hovioikeuden päätös 1.2.2019 nro 119

Hovioikeus totesi, että asiassa oli kysymys siitä, onko lapsen asuinpaikka ollut Belgiassa vai Suomessa perheen matkustettua Suomeen lokakuussa 2018.

Lapsen synnyttyä vuonna 2013 A ja B olivat viettäneet suurimman osan yhteisestä ajastaan Isossa-Britanniassa. Hovioikeus katsoi selvitetyn, että A:n ja B:n yhteisenä tarkoituksena oli Suomeen muuton jälkeen kesällä 2015 ollut, että he kasvattaisivat lapsensa Suomessa ja he olivat täältä ostaneet talon yhteiseksi kodikseen. Lapsen asuinpaikka oli siten kesällä 2015 ollut Suomessa.

Keväällä 2016 perhe oli B:n työkomennuksen johdosta muuttanut Belgiaan. A ja B olivat erimielisiä siitä, oliko muutto Belgiaan tarkoitettu väliaikaiseksi vai pysyväksi. Selvitys B:n työkomennuksen pituudesta ja työnantajan B:lle ja hänen perheelleen vuokraaman asunnon vuokrasuhteen kestosta tuki B:n kertomusta Belgiaan muuton väliaikaisuudesta. Belgiaan muuttolalle ei ollut B:n työkomennuksen lisäksi mitään muuta syytä. Hovioikeus totesi, ettei A:lla ja B:llä siten ollut yhteistä tarkoitusta muuttaa pysyvästi Belgiaan, vaikka A:lla ei kertomansa mukaisesti ollutkaan enää ollut tarkoitusta palata Suomeen.

Hovioikeus totesi, että muuton väliaikaisuus ei kuitenkaan estä sitä, että uutta valtiota pidetään lapsen asuinpaikkana, jos lapsen elämän keskipiste tosiasiallisesti oli siirtynyt sinne. Belgian katsomista lapsen asuinpaikaksi puolsi erityisesti perheen

maassa oleskelun suhteellisen pitkä kesto ja se, että lapsi oli viettänyt suuren osan tähänastisesta elämästään Belgiassa. Myös lapsen koulunkäynti, harrastukset ja ystävyyssuhteet Belgiassa sekä hänen integroitumisensa paikalliseen kieliympäristöön puolsivat jossain määrin sitä, että hänen asuinpaikkansa tulisi katsoa siirtyneen Belgiaan.

Hovioikeus totesi, että kyseessä oli kuitenkin vasta 5-vuotias lapsi, jonka ensisijaisen sosiaalisen ympäristön oli katsottava muodostuvan hänen perheestään. Asiassa ei ollut tullut ilmi, että lapsella vanhempiensa lisäksi olisi Belgiassa ollut erityisen läheisiä ihmissuhteita. Sen sijaan siteitä Suomeen oli ylläpidetty myös B:n työkomennuksen aikana. Perhe oli viettänyt lomia Suomessa ja perheellä oli Suomessa vanhempien yhteisesti omistama talo. Perheen asumisjärjestelyt, talous ja A:n muutto Belgiaan olivat olleet B:n komennuksesta riippuvaisia. A:n näkemys hänen ja lapsen tulevasta asuinpaikasta oli vaihdellut ja A oli myös hovioikeudessa kertonut toivovansa, että lapsi saisi asua Isossa-Britanniassa.

Hovioikeus katsoi, että molemmat vanhemmat olivat mieltäneet oleskelunsa Belgiassa tilapäiseksi eikä heidän asumistaan Belgiassa ollut syytä pitää erityisen vakiintuneena. Lapsen ei ollut myöskään näytetty integroituneen erityisen vahvasti Belgiaan, minkä vuoksi Suomea oli edelleen pidettävä lapsen asuinpaikkana. Hovioikeus hylkäsi A:n vaatimuksen lapsen palauttamisesta Belgiaan.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeuden jäsenet Jukka Kontio, Pia Sandvik ja Heli Sankari.

## Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

A:lle myönnettiin valituslupa.

A vaati valituksessaan, että hakemus lapsen palauttamisesta Belgiaan hyväksytään.

B vastasi valitukseen vaatien sen hylkäämistä.

## Korkeimman oikeuden ratkaisu

### Perustelut

#### *Asian tausta ja kysymyksenasettelu*

1. A:lla ja B:llä on yhteinen, 27.5.2013 Isossa-Britanniassa syntynyt lapsi. Perhe on toukokuussa 2016 muuttanut Suomesta B:n työtehtävien vuoksi Belgiaan, josta he ovat 1.10.2018 lähteneet takaisin Suomeen B:n työtehtävien päätyttyä.
2. A on vaatinut, että lapsi määrätään heti palautettavaksi Belgiaan. A:n ja lapsen oli tarkoitus palata Belgiaan 22.10.2018, mutta B ei ollut antanut tähän suostumusta. A ei ollut antanut suostumustaan sille, että lapsi jäisi Suomeen.
3. B on vastustanut vaatimusta katsoen, että lapsen asuinpaikka oli pysynyt Suomessa koko Belgiassa oleskelun ajan. Joka tapauksessa A oli omilla toimillaan hyväksynyt paluun Suomeen. Jos lapsi palautettaisiin, lapsi joutuisi kestävämpään tilanteeseen.
4. Korkeimman oikeuden ratkaistavana oleva kysymys lapsen palauttamisesta edellyttää sen arvioimista, mikä on ollut lapsen asuinpaikka välittömästi ennen väitettyä palauttamatta jättämisen ajankohtaa 22.10.2018 ja onko lapsi tuolloin jätetty luvattomasti palauttamatta asuinpaikkavaltioonsa. Mikäli vastaus näihin kysymyksiin on myönteinen, tulee asiassa arvioitavaksi vielä, onko palauttamiselle este sen johdosta, että lapsi joutuisi Belgiassa kestävämpään tilanteeseen.

#### *Sovellettavista säännöksistä ja oikeuskäytännöstä*

5. Asiassa on kysymys Haagissa kansainvälisistä lapsikaappauksista 25.10.1980 tehtyyn yksityisoikeuden alaa koskevaan yleissopimukseen (Haagin sopimus) perustuvasta lapsen palauttamisesta. Koska sekä Suomi että Belgia ovat Euroopan unionin jäsenvaltioita, sovellettavaksi tulee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003 (Bryssel IIa -asetus), joka sisältää Haagin sopimusta täydentäviä säännöksiä.
6. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 30 §:ssä säädetään Haagin sopimuksen 1 ja 2 artiklan mukaisesti, että Suomessa oleva lapsi, joka on luvattomasti viety pois siitä valtiosta, jossa lapsella oli asuinpaikka, taikka jätetty luvattomasti palauttamatta, on määrättävä heti palautettavaksi, jos lapsella välittömästi ennen luvattonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä oli asuinpaikka Haagin sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa.

7. Haagin sopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan oikeusviranomainen ei ole velvollinen määrittämään lasta palauttavaksi muun muassa, jos palauttamista vastustava henkilö näyttää toteen, että henkilö, jolle lapsen henkilöstä huolehtiminen kuului, oli hyväksynyt poisviemisen joko sen tapahtuessa tai jälkikäteen. Vastaavalla tavalla lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 32 §:n 2 momentista ilmenee, että lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä ei ole pidettävä luvattomana, jos palauttamista vaativa on antanut menettelyyn suostumuksensa taikka jos tämä on sen nimenomaisesti tai hiljaisesti hyväksynyt.

#### *Lapsen asuinpaikka*

Lapsen asuinpaikan määrittymisperusteet

8. Haagin sopimuksessa ei ole määritelty asuinpaikan käsitettä. Sopimuksen tarkoituksena on turvata sopimusvaltioon luvattomasti viedyn tai sieltä luvattomasti palauttamatta jääneen lapsen pikainen palauttaminen tilanteissa, joissa lapsi on viety pois siitä perheympäristöstä ja sosiaalisesta ympäristöstä, jossa hän on elänyt.

9. Asuinpaikalla (habitual residence) tarkoitetaan Haagin konferenssissa laadituissa sopimuksissa vakiintuneesti sitä asuinpaikkaa, jossa henkilö tosiasiallisesti asuu ja jossa on hänen tosiasiallisesti keskeinen elinympäristönsä. Palautuspyyntöä tutkivan tuomioistuimen on määriteltävä kussakin tapauksessa erikseen lapsen asuinpaikka tapaukseen liittyvien lapsen olosuhteita kuvaavien tosiseikkojen perusteella. Tosiasiallinen asuinpaikka ei siten välttämättä ole sama kuin esimerkiksi lapsen rekisteröity kotipaikka (KKO 2008:98, kohta 4 ja KKO 2015:44, kohta 25).

10. Asuinpaikan käsitettä ei ole tarkemmin määritelty myöskään Bryssel IIa -asetuksessa. Unionin tuomioistuin on todennut, että asetuksen mukainen asuinpaikka on unionin oikeuden itsenäinen käsite. Tätä käsitettä on tulkittava ottamalla huomioon niiden säännösten asiayhteys, joissa käsite mainitaan sekä Bryssel IIa -asetuksen tavoitteet ja erityisesti sen johdanto-osan perustelukappaleesta 12 ilmenevä tavoite, jonka mukaan asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate (tuomio 8.6.2017, OL v. PQ, C-111/17, EU:C:2017:436, 40 kohta ja siinä viitatu ratkaisut).

11. Asetuksen tavoitteena on lapsen edun mukaisesti mahdollistaa se, että lasta lähin tuomioistuin, joka parhaiten tuntee hänen tilanteensa ja kehitystasonsa, tekee tarvittavat vanhempainvastuuta koskevat ratkaisut (tuomio 9.11.2010, Purrucker v. Pérez, C-296/10, EU:C:2010:665, 84 kohta sekä tuomio 15.2.2017, W ja V v. X, C-499/15, EU:C:2017:118, 51 kohta).

12. Unionin tuomioistuimen mukaan lapsen asuinpaikan määrittelyssä on merkitystä sillä, onko lapsen tosiasiallinen olinpaikka jollakin tavoin väliaikainen tai satunnainen ja ilmentääkö lapsen olinpaikka lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Tässä tarkoituksessa on erityisesti otettava huomioon perheen jäsenvaltioon muuttamisen ja sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt, lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka ja olosuhteet, se, osaako lapsi kyseisen valtion kielestä, sekä lapsen perhesiteet ja sosiaaliset siteet kyseisessä valtiossa. Kansallisen tuomioistuimen asiana on ratkaista lasten asuinpaikka edellä mainittujen kriteerien ja kokonaisarvioinnin perusteella (tuomio 2.4.2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, 38–42 kohta).

13. Lisäksi unionin tuomioistuin on todennut asuinpaikan eroavan pelkästä tilapäisestä olinpaikasta siten, että asumisen on tavallisesti kestettävä tietyn ajan, jotta se voi ilmentää riittävää pysyvyyttä. Bryssel IIa -asetuksessa ei kuitenkaan säädetä vähimmäiskestosta. Asuinpaikan siirtämiseen vastaanottavaan valtioon liittyy erityisesti asianomaisen tahto siirtää sinne paikka, johon hän keskittää ja haluaa vakiinnuttaa elinpiirinsä pysyvästi tai tavanomaisesti. Oleskelun kesto voi siis olla vain indisio arvioitaessa asuinpaikan pysyvyyttä, ja tämä arviointi on suoritettava ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat (tuomio 22.12.2010, Mercredi v. Chaffe, C-497/10, EU:C:2010:829, 51 kohta).

14. Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä lapsen iällä on tärkeä merkitys. Lapsen sosiaalinen ympäristö ja perhe ympäristö, jotka ovat olennaisia hänen asuinpaikkansa määrittämiseksi, muodostuvat lapsen iän mukaan vaihtelevista eri tekijöistä. Kouluiäkaisen lapsen tapauksessa huomioon otettavat seikat poikkeavat siis niistä, jotka on otettava huomioon, kun kysymys on opintonsa päättäneestä alaikäisestä, samoin kuin niistä, jotka ovat merkityksellisiä sylilapsen kannalta. Pienen lapsen ympäristö on pääasiallisesti perhe ympäristö, johon vaikuttavat henkilöt tai henkilöt, joiden kanssa lapsi elää ja jotka hoitavat häntä ja huolehtivat hänestä. Tämä on erityisen selvää, kun kyseessä on sylilapsi (em. tuomio Mercredi, 52–55 kohta).

15. Lapsen asuinpaikan määrittely perustuu ensisijaisesti objektiivisiin seikkoihin, eikä vanhempien tarkoitus ole lähtökohtaisesti sellaisenaan ratkaiseva tältä osin. Kyseessä on vain indisio, joka voi täydentää yhtäpitävien seikkojen joukkoa (tuomio 28.6.2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, 63 ja 64 kohta). Lapsen asuinpaikan määrittäminen edellyttää kullekin yksittäistä-

paukselle ominaisten olosuhteiden kokonaisvaltaista arviointia. Tietyn asian yhteydessä annettuja ohjeita voidaan soveltaa toiseen asiaan vain harkiten (em. tuomio HR, 54 kohta).

#### Lapsen asuinpaikkaa koskeva selvitys

16. Lapsi on syntynyt toukokuussa 2013 Isossa-Britanniassa. Lapsen vanhemmat A ja B ovat ensin asuneet yhdessä tyttärensä kanssa Isossa-Britanniassa, minkä jälkeen perhe on asunut Suomessa ainakin noin kahdeksan kuukauden ajan. A ja B ovat yhdessä ostaneet Suomesta talon yhteiseksi kodikseen, jonka osoite on väestörekisteriotteiden mukaan kirjattu koko perheen osoitteeksi 29.7.2015 alkaen.

17. Perhe on muuttanut toukokuussa 2016 Belgiaan B:n työtehtävien vuoksi, ja he ovat asuneet siellä 1.10.2018 asti, jolloin he ovat matkustaneet Suomeen. Belgiassa he ovat asuneet B:n työnantajan vuokraamassa asunnossa.

18. Lapsi on vanhempiensa yhteishuollossa ja on sekä Suomen että Ison-Britannian kansalainen. Hän puhuu englantia ja on Belgiassa oleskelunsa aikana oppinut puhumaan hollantia. Lisäksi hän ymmärtää suomea. Belgiassa lapsi oli aloittanut koulun toukokuussa 2016 ja hänellä oli ollut harrastuksia.

19. A on hovioikeudessa kuultuna kertonut, että hänellä ei ollut ollut aikomusta palata Belgiasta Suomeen. Hänen toiveenaan oli ollut muuttaa lapsen kanssa Isoon-Britanniaan, mutta B ei ollut antanut tähän suostumustaan. Hän oli ymmärtänyt, ettei B:n ulkomaankomennus tulisi jatkumaan ikuisesti, mutta hän oli ajatellut, että B voisi hankkia toisen työpaikan Belgiasta.

20. B on hovioikeudessa kuultuna kertonut, että vanhempien yhteisenä tarkoituksena oli ollut asettua pysyvästi Suomeen. Tehtävän Belgiassa oli alun perin tarkoitus kestää 3–4 vuotta. Tehtävän päätyttyä perheen oli ollut tarkoitus palata Suomeen. Perheen asumisjärjestelyt ja talous olivat olleet B:n työkomennuksesta riippuvaisia. Suomessa heillä oli koko ajan ollut koti, jossa perhe oli viettänyt lomiaan.

#### Korkeimman oikeuden asuinpaikkaa koskeva arviointi

21. Asiassa esitetty selvitys osoittaa, että vanhemmat eivät ole yksimielisiä siitä, oliko muutto Belgiaan tarkoitettu väliaikaiseksi vai pysyväksi. Korkein oikeus toteaa, ettei asumisen väliaikaisuus yksin muodosta estettä sille, että lapsen asuinpaikka voisi muuttua asumisvaltioon (HE 60/1993 vp s. 16).

22. Lapsi on 5-vuotias ja on asunut suuren osan elämästään Belgiassa. Hän on leikki-ikäinen lapsi, mutta ei enää vanhemistaan täysin riippuvainen sylilapsi. Asiassa ei ole riitautettu sitä, että lapsella on läheinen yhteys kumpaankin vanhempaansa. Vaikka perhe on muodostanut lapsen keskeisen elinpiirin, hän on kuitenkin käynyt koulua koko Belgiassa asumisen ajan ja hänellä on ollut harrastuksia sekä joitakin ystäviä Belgiassa. Lapsi puhuu äidinkielenään englantia, ja hän on Belgiassa oppinut hollannin kielen. Nämä seikat puhuvat sen puolesta, että lapsen sosiaalinen ympäristö on vakiintunut Belgiaan.

23. Suomessa lapsi on asunut lyhyemmän ajan kuin Belgiassa, eikä hän ole ennen vuonna 2018 tapahtunutta Suomeen tuloaan puhunut suomen kieltä. Vaikka lapsi ja isä ovat Suomen kansalaisia, asiassa ilmenneet seikat eivät osoita, että lapselle olisi ennen muutttoa Belgiaan ehtinyt kehittyä Suomessa kiinteää sosiaalista ympäristöä. Vanhempien yhdessä omistamassa talossa Suomessa vietettyjen lomien perusteella ei myöskään voida päätellä, että lapsen sosiaalinen ympäristö ja perheympäristö olisivat vakiintuneet Suomeen.

24. Koska perhe oli asettunut asumaan Belgiaan usean vuoden ajaksi ja asunutkin siellä noin 2,5 vuoden ajan, Korkein oikeus katsoo, että lapsen asuinpaikaksi on edellä todetuin perustein hänen elinympäristönsä tosiasiallisen vakiintumisen vuoksi muodostunut Belgia.

#### *Palauttamatta jättämisen luvattomuus*

#### Suomeen muuttamista koskeva selvitys

25. B on väittänyt, että A on joka tapauksessa hyväksynyt lapsen Suomeen muuttamisen. A on kiistänyt antaneensa suostumusta lapsen jäämiselle Suomeen.

26. Asiassa ei ole väitettykään, että A olisi antanut lapsen Suomeen muuttamiselle nimenomaisen suostumuksensa. Asiassa on siten arvioitava, voidaanko A:n muulla tavoin katsoa hyväksyneen muuttamisen. B:llä on näyttövelvollisuus siitä, että A on muulla toiminnallaan tai käyttäytymisellään osoittanut hyväksyneensä lapsen Suomeen muuttamisen.

27. Perheen asunnon vuokrasopimus Belgiassa on irtisanottu kesäkuussa 2018 päättymään syyskuun lopussa, jolloin myös B:n työ Belgiassa on päättynyt. B on antanut asunnon irtisanomisesta tiedon myös A:lle. A on avustanut muutossa pakkaamalla tavaroita, ja hän on myynyt perheen huonekaluja, kuten muun muassa lapsen sängyn. Belgiaan ei ollut jäänyt kenenkään perheenjäsenen tavaroita, ja perheen koko irtaimisto on muuton yhteydessä lähetetty Suomeen.

28. Perhe on lokakuussa 2018 matkustanut Suomeen samalla lentokoneella. Riidatonta kuitenkin on, että A on vastentahtoisesti matkustanut Suomeen. Perheellä on ollut myös paluuliput Belgiaan.

29. A on hovioikeudessa kuultuna kertonut, että hän oli suunnitellut jäävänsä lapsen kanssa Belgiaan ja että hän oli käynyt katsomassa taloa, johon oli etsitty alivuokralaista. Huoneet olivat edelleen varattuina heille. Hän oli ollut yhteydessä myös lapsen kouluun Belgiassa, jossa tälle oli yhä koulupaikka. Hän oli lupautunut lähtemään lapsen kanssa Suomeen kolmen viikon lomalle. Hän oli halunnut varmistaa, että B ymmärsi tämän, ja lähettänyt B:lle tätä koskevan tekstiviestin ennen lentokoneeseen nousua.

30. B on hovioikeudessa kuultuna kertonut, että he olivat olleet kaikki muuttamassa Suomeen. Perheen auto oli elokuussa 2018 jätetty Suomeen, koska he olivat tienneet seuraavalla kerralla muuttavansa Suomeen. Lentoliput Suomeen oli tilattu B:n työnantajan käyttämältä yhtiöltä, ja kaikissa lipuissa oli paluulento, koska tämä oli pelkkää menolentoa halvempi. B:n mukaan A:n tekstiviesti koskien Suomeen palaamista vain loman ajaksi oli lähetetty vasta, kun he olivat istuneet lentokoneessa. B oli nähnyt viestin vasta Suomessa.

31. Kirjallisena todisteena esitetyn selvityksen mukaan A on kesäkuussa 2018 tehnyt rikosilmoituksen lapsikaappauksen yrityksestä belgialaiselle poliisille, joka on kuulustellut B:tä rikosilmoituksen johdosta. A oli aikaisemmin selvittänyt myös mahdollisuuksiaan palata kotimaahansa Isoon-Britanniaan lapsen kanssa.

32. A asuu edelleen yhdessä B:n ja lapsensa kanssa Suomessa siinä asunnossa, jonka hän ja B olivat hankkineet ennen Belgiaan lähtemistä.

Korkeimman oikeuden arviointi muuton luvattomuudesta

33. Oikeuskäytännössä on katsottu, ettei luvattomuuden poistavaa hyväksymistä poisviennille tai palauttamatta jättämiselle voida päätellä vain palauttamista vaativan vanhemman ulkonaisen käyttäytymisen pohjalta, ellei tämän käyttäytyminen ole ollut selvästi epäjohdonmukaista suhteessa palauttamisvaatimukseen (KKO 2003:32, KKO 2006:32, kohta 6 ja KKO 2012:85, kohta 44). Käyttäytymisen merkitystä arvioitaessa on painoa annettava myös sille, miten hyvin henkilö on tietoinen omista oikeuksistaan ja mitkä ovat olleet hänen mahdollisuutensa toimia toisin, jos hän ei ole hyväksynyt lasten poisviemistä (KKO 2012:85, kohta 38).

34. A:n mukaan hän oli käytännössä järjestänyt koko 1.10.2018 tapahtuneen muuton Suomeen. Edellä todetulla tavalla Belgiaan ei ollut jäänyt perheelle asuntoa eikä kenenkään perheenjäsenen tavaroita. B:n työkomennuksen päätyminen ja paluu Suomeen ovat olleet A:n tiedossa jo kesällä 2018. A:lla on siitä lähtien ollut aikaa järjestää oma ja lapsensa asuminen ja toimeentulo Belgiassa. Asumisjärjestelyitä koskeva selvitys on jäänyt A:n väitteen varaan. A on itsekin matkustanut Suomeen eikä ole tämän jälkeen palannut Belgiaan. A ei ole työskennellyt Belgiassa, eikä asiassa ole ilmennyt, että hänellä olisi muutoinkaan erityisiä siteitä Belgiaan. Korkein oikeus katsoo, että A:n toiminta Suomeen lähettäessä tukee vahvasti B:n väitettä siitä, että A oli hyväksynyt pysyvän Suomeen muuttamisen vaikkakaan ei mielellään.

35. A:n väitettä siitä, että hän olisi tullut lapsen kanssa Suomeen vain lomalle, tukee tekstiviesti, jonka hän oli lähettänyt B:lle juuri ennen lentoa Suomeen. Lentokentällä A:n ja B:n välillä on ollut jonkinlaista riitaa.

36. Korkein oikeus toteaa, että huoltajalla on oikeus muuttaa mielensä ja hän voi peruuttaa suostumuksensa ennen kuin lapsi viedään pois asuinvaltiostaan. Yhteisymmärryksessä tapahtuneen muuton jälkeen toinen huoltaja ei kuitenkaan voi enää tehokkaasti peruuttaa suostumustaan. Palauttamisvaatimusta ei voida perustaa luvattomaan lapsen palauttamatta jättämiseen, jos palaaminen lähtömaahan ei ole ollut tarkoituksena lasta maahan tuotaessa. Tällöin lapsen maasta poisviemisellä ja palauttamatta jättämisellä ei loukata toisen huoltajan oikeuksia. Korkein oikeus toteaa lisäksi, ettei lapsen palauttamista koskevassa päätöksessä ole kysymys lapsen huoltoon liittyvistä asioista eikä se sinänsä määritä sitä, miten nämä asiat myöhemmin ratkaistaan (KKO 2015:44, kohta 19).

37. Korkein oikeus katsoo, että A:n toiminta on ollut selvässä ristiriidassa hänen 1.10.2018 lähettämänsä viestin ja väitteen kanssa, jonka mukaan hän on pitänyt matkaa Suomeen ainoastaan lomamatkana. Yksittäinen, ehkä pikaistuksissa lähtöhetkellä kirjoitettu tekstiviesti ei riitä horjuttamaan muuttoon liittyvistä toimista ja asumisjärjestelyistä muodostuvaa käsitystä siitä, ettei A:kaan ole katsonut kysymyksessä olevan vain lomamatka, jonka päätteeksi hän olisi palaamassa Belgiaan yhdessä lapsen kanssa. Myöskään perheelle varattujen paluulentolippujen ei voida katsoa osoittavan tarkoitusta vain väliaikai-

sesta Suomeen tulosta, kun B:n esittämä väite meno-paluulippujen hankkimisen syystä on uskottava. Paluulippu oli varattu myös B:lle.

38. A oli ennen Suomeen tuloa tehnyt B:stä rikosilmoituksen lapsikaappauksen yrityksen perusteella. Hän oli myös selvittänyt omia mahdollisuuksiaan muuttaa lapsen kanssa Isoon-Britanniaan. Tähän nähden Korkein oikeus katsoo A:n olleen tietoinen lapsen asuinpaikkaan liittyvistä oikeuksista ja siitä, että B ei ole yksin voinut päättää lapsen lähdöstä Suomeen ja että A olisi voinut jäädä asumaan lapsen kanssa Belgiaan ainakin siihen asti, kunnes lapsen asuinpaikkaa koskeva riita on ratkennut.

39. Edellä todetun perusteella Korkein oikeus katsoo, että A:n toiminta ja käyttäytyminen sen jälkeen, kun hän oli kesällä 2018 ymmärtänyt B:n palaavan Suomeen, on osoitus siitä, että hän on hiljaisesti hyväksynyt lapsen poisviemisen Belgiasta ja Suomeen muuttamisen. Palauttamisvaatimus on selvästi epäjohdonmukaisessa suhteessa A:n käyttäytymiseen. Kyseessä ei siten ole lapsen luvaton palauttamatta jättäminen.

## Päätöslauselma

Hovioikeuden päätöslauselmaa ei muuteta.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Marjut Jokela, Jukka Sippo (eri mieltä), Ari Kantor (eri mieltä), Kirsti Uusitalo ja Juha Mäkelä. Esittelijä Pia Haga.

### Eri mieltä olevien jäsenten lausunnot

**Oikeusneuvos Kantor:** Yhdyn enemmistön perusteluihin kohtien 1–24 osalta. Sen jälkeen lausun seuraavaa:

Erimielisyyteni koskee kysymystä palauttamatta jättämisen luvattomuudesta. Kuten enemmistön perusteluista ilmenee, asiassa ei ole edes väitetty A:n antaneen nimenomaisesti suostumustaan lapsen muuttoon. Arvioinnin kohteena on sen vuoksi, onko A muutoin antanut hyväksyntänsä sille, ettei lapsi enää palaa asuinpaikkaansa Belgiaan perheen matkustettua Suomeen lokakuussa 2018.

Haagin sopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen a kohtaa koskevan oikeuskäytännön (KKO 2012:85, kohdat 9, 31–33 ja 38) perusteella palautusta vastustaneen eli tässä B:n on näytettävä toteen, että A on hyväksynyt muulla toiminnallaan, käyttäytymisellään tai suoranaisella passiivisuudellaan lapsen jäävän Suomeen. Ennakkoratkaisuista ilmenee, että näyttövelvollisuuden osalta on otettava huomioon, että hyväksymisellä on olennainen merkitys ja siitä seuraa, että toinen vanhempi luopuu paitsi oikeudestaan saada lapsi palautetuksi usein käytännössä monista muista lasta koskevista oikeuksistaan. Hyväksynnän olennainen merkitys on tämän vuoksi otettava huomioon arvioitaessa hyväksynnälle asetettavia vaatimuksia. Kun hyväksynnän vaikutuksena on oikeuksien menettäminen, luopujan ja myös lapsen kannalta on perusteltua edellyttää, että hyväksyntä on annettu selvästi ja yksiselitteisesti ja tietoisena sen oikeudellisista vaikutuksista. Selvää on, ettei hyväksynnältä voida edellyttää määrämuotoa. Toisaalta asian arvioinnissa on suojattava toisen osapuolen ja lapsen luottamusta vakavasti annettuun suostumukseen.

Arvioitaessa hyväksynnän antamista vanhemman ulkoisen käyttäytymisen perusteella on otettava huomioon, että käyttäytymisen todellista tarkoitusta voi olla hyvin vaikea tietää. Käyttäytymisen merkitystä arvioitaessa on painoa annettava myös sille, miten hyvin henkilö on tietoinen omista oikeuksistaan ja mitkä ovat olleet hänen mahdollisuutensa toimia toisin, jos hän ei ole hyväksynyt lasten poisviemistä (KKO 2012:85, kohta 38). Sitä kysymystä, onko huoltaja suostunut lapsen poisviemiseen tai sen hyväksynyt, ei voida ratkaista huoltajan ulkonaisesta käyttäytymisestä tehtävin päätelmin, ellei käyttäytyminen ole ollut selvästi epäjohdonmukaista suhteessa lapsen palauttamista koskevaan vaatimukseen (KKO 2003:32, KKO 2006:32 ja KKO 2012:85, kohta 44).

A:n käyttäytyminen siltä osin kuin hän on osallistunut ja ollut vastuussa perheen tavaroiden myynnistä sekä pakkaamisesta ja lähettämisestä Suomeen sekä olosuhteet Belgiassa sen jälkeen, kun perheen asunto on irtisanottu eikä Belgiaan ole jäänyt mitään tavaroita tai muitakaan siteitä, tukevat B:n väitettä siitä, että A olisi hyväksynyt lapsen pysyvän muuton Suomeen. Toisaalta mainittu käyttäytyminen tai kuvatut olosuhteet eivät myöskään poissulje sitä vaihtoehtoa, että A ei ollut suostunut muuhun kuin kolmen viikon lomailuun Suomessa, jonka jälkeen ainakin hänen ja lapsen oli ollut tarkoitus palata Belgiaan. Kuten edellä selostetussa oikeuskäytännössä on korostettu, hyväksynnän arvioinnissa merkitystä on annettava myös henkilön mahdollisuuksille toimia toisin. A on uskottavasti kertonut, että hän on ollut taloudellisesti täysin riippuvainen B:stä. Tämän vuoksi hänen mahdollisuutensa järjestää esimerkiksi tavaroiden säilytys ja asuminen Belgiassa ovat olleet rajalliset perheen asunnon tultua irtisanotuksi ja B:n siirtyessä Suomeen työskentelemään. En edellä mainituista syistä anna myöskään mitään merkitystä perheen nykyisille asumisolosuhteille Suomessa (ks. tältä osin myös KKO 2012:85, kohta 42). A on

myös hovioikeudessa kertonut, että hän sai hänen ja lapsen tavarat mahtumaan kahteen matkalaukkuun, joten niiden takaisin kuljettaminen Belgiaan ei olisi ollut hankalaa. Tavaroiden lähettämisestä Suomeen ei voida senkään vuoksi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, että A olisi hyväksynyt hänen ja lapsen asuinpaikan muutoksen Suomeen.

Sinänsä A:n kertomus sopimuksesta hänen ja lapsensa tilapäisestä asumisesta alivuokralaisena Belgiassa on jäänyt varsin epämääräiseksi. Edellä todetusti käyttäytymisen todellista tarkoitusta voi kuitenkin olla ulkopuolisen vaikea tietää, ja sille, miksi A ei ole ennen Belgiasta lähtöään halunnut tai kyennyt paluulosuhteita paremmin järjestämään, voi olla useitakin selityksiä. A on joka tapauksessa selvittänyt lapsen koulunkäyntiä Belgiassa ja perheelle on ollut hankittuna paluuliput Belgiaan.

Annan myös Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevää enemmän merkitystä A:n lähettämälle tekstiviestille, jossa hän on nimenomaisesti ilmaissut B:lle matkustavansa Suomeen ainoastaan kolmen viikon lomalle ja ettei kyse ole suostumuksesta Suomeen muuttoon, vaan lapsi palaa kouluun Belgiaan. Ensinnäkin viesti on ainoa konkreettinen selvitys A:n tahtotilasta ennen Belgiasta poistumista, joten sen painoarvo suhteessa muuhun hänen väitetystä hyväksymisestään annettuun selvitykseen on mielestäni huomattava. Toiseksi A on ollut varsin hyvin tietoinen oikeuksistaan, joten on uskottavampaa, että hän on viestillään pyrkinyt todisteellisesti tuomaan esiin Suomeen matkustamisensa tarkoituksen kuin että kysymys olisi ollut vain riidan tuoksinassa lähetetystä viestistä, jolla hän olisi pyrkinyt peruuttamaan aikaisemman yhteisymmärryksen lapsen uudesta asuinpaikasta Suomessa.

Ottaen huomioon edellä mainitsemani seikat sekä hyväksynnän olennainen merkitys ja siltä sen vuoksi edellytettävä yksiselitteisyys katson jääneen näyttämättä, että A:n käyttäytyminen on ollut selvästi epäjohdonmukaista suhteessa lapsen palauttamista koskevaan vaatimukseen ja että sen perusteella tai muutoin asiassa voitaisiin katsoa A:n antaneen hyväksyntänsä lapsen pysyvään muuttoon Suomeen. Lapsen poisvieminen Belgiasta on siten ollut luvaton eikä B:llä ole ollut oikeutta kieltäytyä lapsen palauttamisesta.

Asiassa ei ole esitetty sellaista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin katsoa olevan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 34 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittama vakava vaara siitä, että lapsen palauttaminen Belgiaan saattaisi hänet alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille taikka että lapsi muutoin joutuisi sietämättömiin olosuhteisiin. Sen vuoksi lapsen palauttamiselle ei ole myöskään sanotussa lainkohdassa tarkoitettua estettä.

Näin ollen muutan hovioikeuden päätöstä ja määrään lapsen palautettavaksi Belgiaan.

**Oikeusneuvos Sippo:** Olen samaa mieltä kuin oikeusneuvos Kantor.

Julkaistu 17.4.2019 Päivitetty 6.5.2019